

mo Wiremu Kingi, a, kei whakaaro iho koe, he whakatakariri noku ki a Te Teira i kumea ai aku korero kia roa, a he tangata ke ranei a Te Teira ki a au, ko Wiremu Kingi pea te mea i tata ki a au. Kao, he whakataki ano naku i nga tikanga o tera whenua, me nga hapu, me nga tangata nona faua whenua kia mohio ai koutou, no te mea kua nui haere te he. Ko Te Teira te mea i tata ki a au, ko Wiremu Kingi ia e matara atu ana i au.

Na, ki ta matou nei whakaaro, ekore e rere ke nga whakaaro o tenei Kawana i o era Kawana o mua i a ia. He muremurenga tera whenua na ratou. Katahi te whakaaro ka pohehe ake, E! he tikanga hou ano enei na to tatou Kuini. Otira, e whakaaro ana matou, na Te Teira pea ratou ko ona hoa me ana kai hoko whenua o Taranaki a te Kawana i tinihanga, na reira, ka hohoro tana unga atu i ana hoia ki Waitara hei whakawehiwehi i nga tangata katoa me nga wahine i pana atu ra i ana kai ruri i runga i o ratou whenua tupu me o matou, kia tangohia noatia atu. Ina hoki tetahi o nga kupu a C. W. Richmond, Taranaki, Maehe 1860, kua rangona nei e te katoa, "Kua ata kimihia mariretia to Te Teira take ekenga ki taua wahi, he tika tonu, kahore kau he tangata hei whakahe i tona take." Ae, e tika ana, ki ana mara ano tona ekenga i roto i taua whenua, e rua taupa, e toru he penei tahi ano hoki te tika o matou ko era kua pana atu ra i runga i taua whenua, e rua taupa, kotahi, e toru, e wha, a tena tangata, a tena tangata, i roto i taua whenua.

He penei ano hoki ta Wiremu Kingi kupu i kawea ketia ra e te kai hoko whenua o Taranaki, "I whakaae ano a Wiremu Kingi no Te Teira anake taua whenua." Na tona ngakau tohe ki te tango Maori i te whenua, me tona kuare ki te reo Maori, i kawea ke ai [ia] i te kupu a Wiremu Kingi. Ki ta matou nei whakaaro ki tenei kupu a te C. W. Richmond, ko te taha anake ki a Te Teira ma i kimihia, i whakarangona hoki nga korero e aua kai hoko whenua o Taranaki, a whiti atu ki Arapawa e kimi ana. Ko te taha ki a Wiremu Kingi ma, kahore i kimihia, kahore hoki i whakarangona atu a ratou korero. Ina hoki te kupu o te reta a Wiremu Kingi e ki nei "Ko tetahi kupu hoki ana, kahore ratou nga Pakeha e whakarongo mai ki aku kupu." Na te kai hoko whenua o Taranaki taua kupu ki a ia (tenei ano tana reta te takoto nei. Otira, kihai au i whakapono ki ana kupu katoa i tuhi mai ai i tera tau. I mahara hoki au, ekore e pena rawa te mahi a te Kawanatanga.

Kahore hoki i tae mai te kimi ki a matou, mei kimihia tahitia, mei whakarangona atu a ratou korero, a tae noa mai ki a matou e kimi ana, na, kua kitea te he o ta Te Teira ma. E! e takoto kopurepure ana o ratou wahi whenua i waenga nui i nga wahi whenua a nga tangata katoa kahore i whakaae, i o matou hoki e noho nei. Tenei te kupu o te reta a Wiremu Kingi, "Ki te he hoki o nga Pakeha katoa, o Parete, o te Waitere, o te Kawana, e ki ana ratou, no Te Teira anake tona pihhi whenua, kaore, no matou katoa, no te tamaiti pani, no te wahine pouaru taua pihhi whenua." (Tenei ano tana reta te takoto nei). Penei, ekore e tito ki a te Kawana ana kai hoko whenua o Taranaki, kua kimihia e ratou, tika tonu, no Te Teira anake taua whenua.

Kua rongo matou, e ono rawa nga rau eka o te whenua o Te Teira ratou ko ona hoa. Ka whakaaro matou, ehara tera i taua whenua i Waitara, engari, he whenua kite hou tera na Te Teira ratou ko onahoa, ina hoki te nui rawa. Ko te take i kaha ai te pehi a Wiremu Kingi ma i te timatanga o ta Te Teira korerotanga i reira ki a hokona atu ki a te Kawana, he whi no ratou kei hui katoatia atu o ratou, me o matou, no Te Teira anake, na, rite tonu ta ratou i wehi ai. Kua rongo matou ki ta Wiremu Kingi kupu i tuhi mai ai, na te kai hoko whenua o Taranaki te kupu, ko ia tenei, "Ko ta ratou inaianei, ahakoa tangata kotahi mana e ho atu te whenua, ka pai tonu mai nga Pakeha." (Tenei ano tana reta te takoto nei).

Na, ekore matou e whakatika iho ki enei kupu kua rangona nei, no Te Teira te whenua, no ona hapu ano tera whenua no Ngatihinga raua ko Ngatituaho, na ratou nei hoki i whakaae te nohoanga o Wiremu Kingi ki taua pihhi i tona haerenga mai i Waikanae, katahi ia ka noho ki reira, "He peke pokanoa ta Wiremu Kingi, tena e hara i a ia taua whenua, a he pokanoa tana kupu." Whakarongo mai, ma nga Pakeha anake me nga tangata Maori o nga hapu ke o tenei motu e whakatika iho enei kupu. Tena, ma matou o Ngatiawa e noho nei i Waikanae, tae atu ki Poneke, whiti atu ki etahi o Arapawa, tae noa atu ki te Taitapu—kore rawa e whakatika iho, ekore ano hoki e whakahe iho ki a Wiremu Kingi, he peke pokanoa. Heoti anake nga tangata o Ngatiawa e whakatika ki a Te Teira, e whakahe ki a Wiremu Kingi, ko nga tangata e nukarau ana ki a te Kawana me nga Pakeha.

E hua ana pea nga kai hoko whenua o Taranaki, ko Te Teira anake ratou ko ona hoa nga tangata o Ngatihinga raua ko Ngatituaho, a, ehara pea enei tangata i aua hapu, a Wiremu Te Patukakariki (te rangatira o aua hapu) a Nopera Te Kaiona, me etahi atu o ratou kahore ra i whakaae atu, i whakarangona mai hoki a ratou kupu e aua kai hoko whenua o Taranaki? Whakarongo mai, na te wahine o Wiremu Te Patukakariki, me a raua tamahine ake tokorua, me etahi wahine ano o aua hapu, na ratou i pana atu nga kai ruri a te Kawana i runga i o ratou whenua ake.

Na, kahore i wehea iho inamata taua whenua kia motuhake mo Ngatihinga anake raua ko Ngatituaho, a kia motu ke mo etahi hapu mo Ngatikura, mo Ngatienuku, mo wai hapu, mo wai hapu, i roto i taua whenua, kua riro ra i a te Kawana. Kaore i whakauru noa iho, na nga pou paenga ano a nga tupuna i wehewehe nga mara, ehara hoki enei hapu i te wehenga ketanga i a ratou, no te iwi kotahi tonu.

He ingoa katoa o aua mara, na nga tupuna ano i tapa iho. Te ingoa o ta Wiremu Kingi mara, ko te Parepare. Ko nga mara ana tamariki ake, na o raua matua wahine ake, kei te pa kua tahuna ra e nga hoia ki te ahi, kei te Hurirapa, kei Orapa tetahi, i te tonga o ratou pa tawhito, kei roto katoa enei mara i te whenua e kua ra, no Te Teira anake, kua riro katoa atu enei i a te Kawana.

Ko a matou mara katoa ko era kahore ra i whakaae, ara, o Ngatikura, o Ngatienuku, me etahi o Ngatihinga, o Ngatituaho, o tena hapu, o tena hapu, kua hui katoatia atu enei mara e te kai hoko whenua o Taranaki, no Te Teira anake. Ka pewhea ai te tikanga o tenei kupu? "Na